

Hogyan biztosít a kötbér? – avagy a szerződést biztosító mellékkötelezettségek alkalmazása a gyakorlatban I. rész

How Does the Penalty Clause Provide Security? – The Practical Application of Contractual Security Instruments Part One

Dr. Varga-Nagy Erika, közbeszerzési biztos, Közbeszerzési Hatóság

DOI: 10.37371/KEP.2025.8.4

Címszavak: szerződést biztosító mellékkötelezettség, kötbér, közbeszerzési kötelezettség, központosított közbeszerzés, szerződésszegés, keretmegállapodás

Absztrakt

A tanulmány megírásának célja az egyik leggyakrabban előírt szerződést biztosító mellékkötelezettség, a kötbér gyakorlati alkalmazásának bemutatása.

A közbeszerzési kötelezettség alá elő az ajánlatkérők által lefolytatott beszerzési eljárások eredményeként megkötött szerződések esetében a kötbér, mint szerződést biztosító mellékkötelezettség előírása, kötelezett általi vállalása szinte minden esetben megtörténik, ennek ellenére, ha kicsit jobban a mélyére ásunk a szerződések teljesítésének, azok megvalósításnak, azt fogjuk látni, hogy a gyakorlati alkalmazása, érvényesítése több esetben kívánivalót hagy maga után.

A gyakorlati alkalmazás alakulásának bemutatása keretében a tanulmány további célja a cikk fókuszában álló kötbér egy speciálisnak mondható területen, a központosított közbeszerzés rendszerében, ezen belül is az informatikai jellegű beszerzésekre vonatkozó keretmegállapodások hibás teljesítési kötbért érintő szerződéses előírásainak górcső alá vétele.

Abstract

The purpose of this study is to present the practical application of one of the most frequently used contractual safeguards, namely contractual penalties.

In the case of contracts concluded as a result of procurement procedures conducted by contracting authorities subject to public procurement obligations, the imposition of a penalty as an ancillary obligation securing the contract and its acceptance by the obligated party occurs in almost all cases. Nevertheless, if we dig a little deeper into the performance and implementation of contracts, we will see that their practical application and enforcement leave much to be desired in many cases.

In presenting the development of practical application, the study further aims to examine the contractual provisions relating to penalties for defective performance in framework agreements for IT-related procurements within the centralized public procurement system, which is a specialized area of focus in this article.

Bevezetés

Jelen esszé megírásának célja az egyik leggyakrabban előírt szerződést biztosító mellékkötelezettség, a kötbér gyakorlati alkalmazásának bemutatása.

Előjáróban kiemelendő, hogy a közbeszerzési kötelezettség alá eső ajánlatkérők által lefolytatott beszerzési eljárások eredményeként megkötött szerződések esetében kötbér előírása, kötelezett általi vállalása szinte minden esetben megtörténik, ennek ellenére, ha kicsit jobban a mélyére ásunk a szerződések teljesítésének, azok megvalósításának, azt fogjuk látni, hogy a gyakorlati alkalmazása, érvényesítése több esetben hagy kívánivalót maga után.

A gyakorlati alkalmazás alakulásának bemutatása keretében a tanulmány további célja a cikk fókuszában álló kötbér egy speciálisnak mondható területen, a központosított közbeszerzés rendszerében, ezen belül is az informatikai jellegű beszerzésekre vonatkozó keretmegállapodások hibás teljesítési kötbért érintő szerződéses előírásainak górcső alá vétele. Ennek oka, hogy a közpénzből finanszírozott beszerzések jelentős részét teszi ki a nagyértékű informatikai eszközök és szolgáltatások beszerzése, Így az ezen közbeszerzési eljárások eredményeként megkötött szerződések hibás teljesítése során érvényesített kötbérre vonatkozó előírások – és természetesen azok betartása - nagyban befolyásolják a közpénzfelhasználás jogszerűségét.

Szabályozási környezet

A közbeszerzési eljárások alapján megkötött szerződésekre a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvényben (továbbiakban: Kbt.) foglalt eltérésekkel a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) rendelkezéseit kell alkalmazni.

A szerződést biztosító mellékkötelezettségekre vonatkozó szabályokat alapvetően a Ptk. tartalmazza. A szerződések keretében a teljesítési készséget megerősítő mellékkötelezettségek mellett a teljesítési képesség biztosítékeként alkalmazhatók a Kbt. 134. §-ában szabályozott biztosítékok, azok funkciójának és megengedett alkalmazási körének figyelembevételével.

A Ptk. a szerződés megerősítését szolgáló eszközöket a Hatodik Könyv XI. Cím XXVI. A szerződés megerősítése című fejezetében szabályozza, melynek körében rendelkezéseket tartalmaz a foglaló, a kötbér és a jogvesztés kikötés intézményeire vonatkozóan.

Az ezeken felüli mellékkötelezettségekre vonatkozóan, melyek a tartozás elismerése, – a teljesítési képességet erősítő mellékkötelezettségekként – a zálogjog és óvadék, bankgarancia és jótállás, ettől eltérő könyvekben találunk rendelkezéseket. Az Ötödik Könyvben szabályozza a jogalkotó a zálogjog és óvadék intézményeit, minden más biztosíték – bankgarancia, kezesség, jótállás, tartozáselismerés – a hatodik könyvben került elhelyezésre.¹

A Kbt. Ötödik Rész XX. Fejezete, a Szerződéssel kapcsolatos rendelkezések között szabályozza a szerződés biztosítékait, melynek során kifejezetten kiemeli, hogy ezen rendelkezések nem alkalmazandók a Ptk. Hatodik Könyv XI. Cím XXVI. Fejezetében, fentiek szerint szabályozott, szerződést megerősítő biztosítékokra.

Szerződésszegés – Polgári jogi háttér

'Az adós kötelezettsége [...] nemcsak abban áll, hogy a lejáratkor kötelemszerűen teljesítsen, hanem abban is, hogy a jogviszony egész tartama alatt kötelezettségéhez hű, a hitelező érdekeivel szemben is kellőképp gondos magatartást tanúsítson.²

A Ptk. kötelelem fogalma szerint a kötelelem kötelezettség a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás teljesítésének követelésére.³ Erre épül a szerződés – szerződéses kötelelem – fogalma⁴ is, mely szerint a szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, amelyből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére.⁵

Közbeszerzési szerződés esetében ez az egybehangzó jognyilatkozat akként nyilvánul meg, miszerint az ajánlattevő ajánlatában foglalt nyilatkozatával kötelezettséget vállal a közbeszerzési dokumentumokban és az ajánlatában foglaltak teljesítésére.

A szerződésen alapuló kötelelem esetében a kötelmi viszony lényegét a szolgáltatási kötelezettségben, a szolgáltatás jogosult általi követelhetőségében, annak kikényszeríthetőségében és a kötelezettet terhelő helytállási kötelezettségben jelölhetjük meg. A jog által védett ezen jog megsértése esetén a polgári jog a jogkövetkezmények egész sorát állítja fel, melyek részletezése és gyakorlati megnyilvánulása a jelen esszé további részeinek központi témája lesz. A szerződésre vonatkozó szabályok jelentős része foglalkozik a szerződés megszegése esetére kilátásba helyezett szankciókkal, általános szabályok felállításával, majd az egyes szerződések tekintetében speciális szabályokkal egyaránt. Ennek is megfelelően a jogi irodalomban elterjedt fogalmak – a Ptk. jogi fogalma is – a kötelelem és a szerződésen alapuló kötelelem definíciójában előbb említi a kötelezettséget, mint a jogosultságot, ezzel is hangsúlyozva, hogy a kötelelem jogi kötöttséget és kötelezettséget jelent.⁶

¹ Nyerges József: Szerződést biztosító mellékkötelezettségek az új Polgári Törvénykönyvben. Közjegyzők Közlönye, 2014/5., 5-27. o.

² Kelemen László: A szerződésen alapuló kötelelem. Szeged, Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Barátainak Egyesülete, Szeged, 1941, 71. o.

³ Ptk. 6:1. § (1) bekezdése.

⁴ Ptk. 6:58. §.

⁵ Leszkoven László (2019): Szerződésszegés a polgári jogban. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632958668> Letöltve: https://mersz.hu/dokumentum/YOV1742_5/#YOV1742_3_p2.

⁶ Leszkoven László (2019): Szerződésszegés a polgári jogban. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632958668> Letöltve: https://mersz.hu/dokumentum/YOV1742_5/#YOV1742_3_p3.

A szerződésszegés témakörét boncolgatva elkerülhetetlen a pacta sunt servanda elvének kiemelése. Az érvényes szerződéshez kötelmi kötőerő kapcsolódik, amit ezen elvből vezethetünk le a legegyszerűbben. A szerződés tartalmát elsősorban a felek kinyilvánított és/vagy a jogszabály tételeire hagyatkozó megállapodása határozza meg. Ez a megállapodás pedig a jogszabály erejénél fogva kötelez, melyből következően a szerződéseket teljesíteni kell. A polgári jognak ezen parancsa, mely szerint a szerződéseket be kell tartani, vajmi keveset érne, ha a kötelezettséghez nem kapcsolódna a megszegés esetére életbe lépő jogkövetkezmény: joghátrány vagy szankció. Mivel a szerződő feleket köti szerződéses, szerződésen alapuló kötelezettségvállalásuk, arra a másik fél alappal hivatkozhat. Látható, hogy a polgári jog a szerződéses kötelezettség megszegése esetére elsősorban a teljesítést, vagyis a konszenzuson alapuló szolgáltatási kötelezettség betartását ösztönzi és annak érvényesülését segíti elő, és az ügylet – többnyire szankcionálás melletti – megszüntetéséről jellemzően csak másodsorban rendelkezik. A Ptk. 6:138. § rendelkezése a szerződésszegésre vonatkozó közös szabályok élén rögzíti a jogosultnak a szolgáltatás követelésére való, a szerződésszegés ellenére fennálló jogát, a szavatossági jogok ún. kétlépcsős rendszere az első lépcsőben alapvetően az eredeti jogosulti érdek kielégítését igyekszik elérni (adott esetben hibás teljesítés esetén kijavítás vagy kicserélés útján).

A szerződésszegés kapcsán rendszerint negatív megközelítéssel élünk a kötelelem életében bekövetkezett változásra, vagyis alapvetően ha a teljesítés folyamata kisiklik, megreked, ehhez kapcsoljuk a szerződésszegés jogi fogalmát. Ez a Ptk. 6:137. §-nak megfogalmazásából is egyértelműen kitűnik, miszerint a szerződés megszegését jelenti bármely kötelezettség szerződészerű teljesítésének elmaradása. Azonban a megszegés kimondásához a tartalom felől juthatunk el, azaz tisztázni szükséges, hogy mi tartozik és mi nem a szerződéses kötelezettség, szerződésen alapuló kötelezettség fogalma alá. Ebből fakadóan a szerződésszegés témakör

rén belül elsőként a szerződéses kötelezettség tartalmát szükséges, a kötelemszegés problémájára koncentrálni megvizsgálni.⁷

A kötelembeli szolgáltatás teljesítése – főszabályként – azzal történik meg, ha a kötelezett szerződészerűen teljesít. Vagyis annak a javára, akkor, azzal és ott, akinek, amit és amikor kell. Ha a kötelezett például nem megfelelő időben szolgáltat – azaz késedelembe esik – akkor szigorú értelmezéssel nézve a szolgáltatást megfelelően, a szerződésben kikötöttek szerint már nem teljesítheti. Szigorú értelemben ilyenkor a szerződés lehetetlenüléséről beszélünk.⁸

Ha viszont a szerződésszegések vizsgálatakor nem a lehetetlenülés fogalmából indulunk ki, hanem a sértetti érdekeknek az ügylethez való viszonyára vagyunk tekintettel, más fogalmakhoz jutunk el. Ezek az érdekek vagy magára a szerződéssel elérni kívánt eredményre vonatkoznak, vagy pedig a jogosult egyéb javaira, amelyekkel a kötelezett a szerződés tényén keresztül kerül kapcsolatba.⁹

A szerződéssel érintett – és megsértett – érdekek az ügylethez való viszonya egy jóval rugalmasabb megközelítést tesz lehetővé. Ebből következően a megsértett szerződési érdek sokrétűbb szerződésszegési intézményrendszerbe kerül beillesztésre. Így juthatunk a lehetetlenülésből a késedelemhez vagy ez teszi lehetővé, hogy a hibás teljesítés kipótlására, kijavítására ad lehetőséget a Ptk. Ebből következhet a szavatosság teljes eszköztára, mely a kellékhibás teljesítés esetén a dolog kicserélésétől az ügylet felbontásáig, érdekszempon- tokat figyelembe véve ad a jogosult kezébe választási lehetőséget, az arányosság követelménye, illetve a bírói kontroll bevezetése mellett.¹⁰

Fentiekből adódóan, miszerint a teljesítésre irányuló kötelezettség igen sokrétű, nem csodálkozhatunk tehát azon sem, hogy a szerződés megszegésének következményei is rendkívül színesek. Ezeket a Ptk. a Hatodik könyv X. címében, A szerződésszegés alcím alatt tárgyalja. Bár a foglalom, kötbér jogintézményeit a törvény

⁷ Leszkoven László (2019): Szerződésszegés a polgári jogban. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632958668> Letöltve: https://mersz.hu/dokumentum/YOV1742_6/#YOV1742_4_p1.

⁸ Leszkoven László (2019): Szerződésszegés a polgári jogban. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632958668> Letöltve: https://mersz.hu/dokumentum/YOV1742_8/#YOV1742_6_p2.

⁹ Fürst László: A magánjog szerkezete. Grill, Budapest, 1934, 54. o.

¹⁰ Leszkoven László (2019): Szerződésszegés a polgári jogban. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632958668> Letöltve: https://mersz.hu/dokumentum/YOV1742_8/#YOV1742_6_p5.

nem a szerződésszegés szabályai között helyezi el, mégsem kérdéses, hogy ezek a szerződéses kötelelem megsértésének szubjektív alapú – a szerződésszegésért fennálló felelősséget feltételező – következményei. Kifejezetten szerződésszegési szankciók, a kötelezett relatíve jogellenes magatartásához kötődő, annak következtében előálló intézmények, pontosabban igénybevitelük lehetősége ezáltal nyílik meg.¹¹

A szerződés megszegése esetén alkalmazható szankciók a szerződéses kötelemelet létrejövetelüktől kezdve kísérik, egészen a szerződés megszűnéséig. Azok a jogkövetkezmények, melyek a Ptk. általános szerződési szabályaiban kaptak helyet, kevés kivétellel valamennyi szerződéses jogviszonyban alkalmazásra kerülnek. Közös szabályokról van szó, ez azonban nem jelenti, hogy mindegyik jogkövetkezmény minden egyes szerződés esetében ugyanúgy alkalmazásra kerül.

A Ptk. alkalmazása során kiemelt figyelmet kell fordítani az arányosság követelményére, vagyis ha a szerződésszegésnek csak enyhébb következményei vannak, a sértett fél sem élhet drasztikus jogkövetkezményekkel. Ez a szempont a Ptk. szabályrendszerében – és elmondható, hogy a közbeszerzési eljárások során is – általános érvényű. Továbbá azt is szükséges kiemelnünk e témában, hogy a szerződésszegés törvényben rögzített jogkövetkezményei többnyire egymás mellett, párhuzamosan is alkalmazhatók, így például kijavítás mellett árleszállítás, kellékszavatossági igény érvényesítése mellett kártérítés, vagy például elállás és felmondás mellett kártérítés is alkalmazható.¹²

Szerződést biztosító mellékkötelezettségek

A szerződés legfőbb célja a kötelezettet terhelő szolgáltatás megvalósítása, a szolgáltatás teljesítéséből, illetve nem teljesítéséből adódó következmények rögzítése. A felek a szerződésben alkalmazhatnak olyan jogi eszközöket, melyek a teljesítést elősegítik, arra ösztönöznek vagy éppen a teljesítés elmaradása esetén a jogosult javára biztosítékot, fedezetet jelentenek. Fentiek alapján két csoportba sorolhatók a szerződést biztosító mellékkötelezettségek.

Az egyik csoportba a teljesítési készség fokozását biztosító mellékkötelezettségek tartoznak, melyek a foglалó, kötbér, jogvesztés kikötése és tartozás elismerése és a jótállás.

A másik csoportba a teljesítési képesség biztosítékai tartoznak, melyek körében beszélünk az az óvadékról, zálogjogról, bankgaranciáról és a kezességről.

Az esszé fókuszában álló kötbér a mellékkötelezettségek elsőként említett csoportjába tartozik, nevesül a teljesítési készség erősítését szolgálja.

A teljesítési képesség biztosítékaira vonatkozóan a Kbt. A szerződés biztosítékai alcím alatt tartalmaz különös rendelkezéseket, mely tehát kifejezetten a közbeszerzési szerződés rendelkezéseire vonatkozóan tartalmaz kógens szabályokat. Külön taglalja a szerződés teljesítésének elmaradásával kapcsolatos igények biztosítékaként kikötött, illetve a szerződés hibás teljesítésével kapcsolatos igények biztosítékaként kikötött mellékkötelezettségekre vonatkozó szabályokat.

A kötbér célja, funkciója, rendeltetése, avagy mire motiválunk a kötbér intézményének előírásával, alkalmazásával?

A szerződést biztosító mellékkötelezettségek közül jelen esszében a kötbér, mint az egyik leggyakrabban alkalmazott mellékkötelezettség kerül kiemelésre. Elsődleges cél ennek a mellékkötelezettségnek a górcső alá vétele, annak feltárása, hogy a gyakori előírás mellett hogyan alakul valójában az érvényesítése. Azon túl, hogy szerepel minden közbeszerzési szerződésben, a vizsgálódás másik oka, hogy az alkalmazása módszerének rengeteg változatával lehet találkozni a gyakorlatban. Ha végigtekintünk az ellenőrzések eredményein, a kötbér érvényesítésével kapcsolatban meghozott döntőbizottsági határozatokon, egyes bírósági ítéleteken, azt fogjuk látni, hogy nagyon sokrétű annak a nem oly hosszú szabályozásnak az értelmezése, amely a kötbérre vonatkozik.

A kötbérre vonatkozó alapvető szabályokat a Ptk. 6:186-6:187. §-ai tartalmazzák. A Ptk. 6:186. § (1)-(4) bekez-

¹¹ Leszkoven László (2019): Szerződésszegés a polgári jogban. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632958668> Letöltve: https://mersz.hu/dokumentum/YOV1742_12/#YOV1742_10_p1.

¹² Leszkoven László (2019): Szerződésszegés a polgári jogban. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632958668> Letöltve: https://mersz.hu/dokumentum/YOV1742_51/#YOV1742_49_p3.

dései szerint a kötelezett pénz fizetésére kötelezheti magát arra az esetre, ha olyan okból, amelyért felelős, megszegi a szerződést. Mentesül a kötbérfizetési kötelezettség alól, ha szerződésszegését kimenti. Kötbér írásban köthető ki. A jogosult kötbérigényét attól függetlenül érvényesítheti, hogy a kötelezett szerződésszegéséből kára származott-e. Valamint, a pénztartozás késedelmes teljesítése esetére kikötött kötbérre a késedelmi kamat szabályait kell alkalmazni.

A Ptk. 6:187. § (1)-(4) bekezdései a kötbér és egyéb szerződésszegési igények címmel a következőket foglalják magukba. A teljesítés elmaradása esetére kikötött kötbér érvényesítése a teljesítés követelését kizárja. A késedelem esetére kikötött kötbér megfizetése nem mentesít a teljesítési kötelezettség alól. A jogosult a hibás teljesítés miatti kötbér mellett nem érvényesíthet szavatossági igényt. A jogosult a kötbér mellett érvényesítheti a kötbért meghaladó kárát. A jogosult a szerződésszegéssel okozott kárának megtérítését akkor is követelheti, ha kötbérigényét nem érvényesítette.

Fentiek alapján látható, hogy a kötbér pénz fizetésére irányuló kötelezettségvállalást jelent, szerződésszegés esetére. Alapvetően a felek szerződéskötési szabadsága jellemzi, kikötése pedig csak írásban lehetséges. Közbeszerzési szerződés esetében az írásbeliség alapvető, hiszen a Kbt. 3. § 24. pontjában foglalt fogalom meghatározás szerint a közbeszerzési szerződés a törvény szerinti ajánlatkérő által, írásban megkötött, árubeszerzésre, szolgáltatás megrendelésre vagy építési beruházásra irányuló visszterhes szerződés.

A szerződési szabadság a közbeszerzési eljárások lefolytatása során csak korlátozottan érvényesül, a szerződéskötés folyamata, a másik szerződő fél kiválasztása előre szabályozott, szigorú eljárásrendben történik, a szerződő felek szerződéskötési autonómiája korlátozott. Kógens jelleggel állapít meg szabályokat a Kbt. a szerződések tartalmával kapcsolatban, melyhez az ajánlatkérő és az ajánlattevő kötve vannak. Az ajánlatkérő szabadsága annyiban érvényesül, miszerint meghatározza azokat a feltételeket, melyek szerint szerződést kíván kötni (melyekben a jogszabály által bizonyos fókusz szintén kötve van). Ajánlattevő pedig mérlegelheti, hogy kíván-e az adott feltételek mellett a közbeszerzési

eljárásban részt venni. Ennek megfelelően, ajánlatkérő előírja a szerződésben a kötbér alkalmazását, annak módját és mértékét, ajánlattevő pedig az ajánlat benyújtásával elfogadja azt.

A kötbér egyik fő funkciója a szerződésszerű teljesítés kikényszerítése, a kötelezett szerződés szerinti teljesítésre való rábírása. A teljesítés biztosítása mellett a szerződésszegések - leggyakrabban késedelem, meghiúsulás, hibás teljesítés - megelőzésére szolgál, azonban kiköthető más szerződésszegés esetére is. Alapvetően tehát a nemteljesítésre és a nem szerződésszerű teljesítésre is kiköthető kötbér, meg kell azonban a szerződésben határozni, hogy milyen szerződésszegést kívánunk kötbérrel biztosítani, általánosságban nem köthető ki. Éppen ezért a kötbérre vonatkozó szerződéses kikötések nem értelmezhetők kiterjesztően, vagyis amennyiben a felek késedelmi kötbért kötöttek ki, úgy a teljesítés meghiúsulása vagy hibás teljesítés esetén kötbér nem követelhető, hiszen más szerződésszegés esetére irányoztak elő szankciót.¹³

Tekintve, hogy kötbért szerződésszegés esetére lehet kikötni, ezért a fajtáit a szerződésszegés típusai szerint szokás meghatározni.

Késedelmi kötbérről beszélünk, ha a szerződő fél a szerződésben vállalt kötelezettségét annak esedékességkor (pl. határid lejáratkor) nem teljesíti. A késedelmi kötbér nem mentesít a teljesítési kötelezettség alól.

Meghiúsulási kötbérről beszélhetünk, ha annak fizetését a szerződésben meghatározott szolgáltatás nem teljesítése esetére kötötték ki. Ebben az esetben tehát nem késedelemről van szó, hanem arról, hogy a teljesítés meg sem történik. A nemteljesítés esetére kikötött kötbér érvényesítése a teljesítés követelését kizárja, vagyis ha a meghiúsulás esetére kikötött kötbért a jogosult érvényesíti, akkor már nem követelheti a másik féltől a meghiúsult szolgáltatás teljesítését is.

A hibás teljesítés esetére kikötött kötbér esetén a szerződő fél meghatározott pénzösszeg fizetését vállalja arra az esetre, ha hibásan teljesít. Azaz akkor, ha a szolgáltatása nem felel meg a szerződésben vagy jogszabályban megállapított minőségi követelményeknek. Fontos tudni, hogy amennyiben a jogosult a hibás tel-

¹³ Nyerges József: Szerződést biztosító mellékkötelezettségek az új Polgári Törvénykönyvben. Közjegyzők Közlönye, 2014/5., 5-27. o.

jesítés esetére szóló kötbérigényét érvényesíti, akkor emellett nem érvényesíthet szavatossági igényt.

A kötbér kár bekövetkeztenek hiányában is érvényesíthető, vagyis a kötbér jogosultját a kötbér összege abban az esetben is megilleti, ha a kötelezett szerződés-szegéséből adódóan nem keletkezett kára. Kárátalány jellegét tekintve reparációs célja van, hiszen a kötbérre jogosult a kárának bizonyítása nélkül, a szerződés-szegés beállta esetén jogosulttá válik a kötbérre.

A kötbér mellett a szerződés-szegésből eredő - kötbért meghaladó - kár is követelhető, a kártérítésre vonatkozó szabályok szerint. A kötbérek összeadódnak, azonban fontos, hogy a nemteljesítési kötbér érvényesítése esetében teljesítés már nem kérhető.¹⁴ Alapvetően elmondható, hogy a kettős büntetés alkalmazását a jogalkotó több szabállyal is kizárja, hiszen nem cél és nem engedi, hogy ugyanazon szerződés-szegő magatartás több kötbértípus érvényesítésével szankcionálva legyen.

A jogosult többszöri igényérvényesítésének a kizárása megnyilvánul abban a szabályban is, mely szerint a hibás teljesítés miatti kötbér mellett szavatossági igény nem érvényesíthető. Ennek megfelelően a jogosult eldöntheti, hogy a kötelezett hibás teljesítése miatt kötbérfizetést követel vagy szavatossági igényt érvényesít, mindkettőre irányuló igénnyel azonban nem léphet fel. A jogalkotó ezáltal a kötelezettet részesíti védelemben.¹⁵

A kötbér valamennyi esetben betölti a preventív és reparációs célt is, hiszen ennek kikötése esetén a kötelezett fél esetében a szerződés-szerű teljesítésre való törekvés a preventív, a szerződés-szegő magatartást megelőző jellemzője, míg a szerződés-szegés bekövetkeztekor a jogosult kárpótlása a cél, azaz reparációja a kötelezett szerződés-szegése miatt.

Ahhoz, hogy tényleges visszatartó erővel rendelkezzen, olyan mértékben célszerű megállapítani, hogy ezt a hatást el is tudja érni. A helyes mértéket általánosságban nehéz meghatározni, ezt mindig az egyedi eset dönti el. A kötbér összegét sok esetben az ellenszolgáltatás (például a vételár) bizonyos százalékában határozzák

meg. Késedelmi kötbér esetén pedig egy napi átalány, mérték megadása jellemző, azaz például a kötbér mértéke késedelmes naponként a vételár összegének egy százaléka, ami maximum a teljes vételár húsz százalékáig terjedhet - ekkor a huszonegyedik napon késedelmi kötbérigényt már nem lehet érvényesíteni. Részteljesítést elfogadó szerződések esetén a kötbér mértékét az adott részszolgáltatás ellenértékéhez lehet igazítani. Bármelyik megoldást is választjuk, azzal a megkötéssel kell tennünk, hogy a kötbérikötésnek egyértelműnek kell lennie. A bíróság a felek megállapodását nem változtathatja meg, a kötbér mellőzésére módja nincs, de a túlzott mértékű kötbér összegének mérséklésére van lehetősége.¹⁶

A kötbérre vonatkozó hatályos szabályozás jellemzője a kötelezett mentesülési lehetőségeinek szűk köre. A Ptk. 6:142. § rendelkezése szerint csak abban az esetben mentesülhet a kötbér megfizetése alól, ha a szerződés-szegést az ellenőrzési körön kívül eső olyan körülmény okozta, mely a szerződéskötés idején nem volt előre látható, és az elkerülése sem volt elvárható, azaz nem felelős érte.

A kötbér intézményén belül érdemes kicsit mélyebben megvizsgálni a hibás teljesítés esetét, mivel a kötbérnek ez a fajtája ad legtöbb értelmezési problémát, ami akár a teljesítés idejét, akár a szavatossági igény érvényesítését érinti.

Hibás teljesítés alatt a legtágabb értelemben a Ptk. 6:137. § alá vonható eseteket kell értenünk. Tág értelemben hibás a késedelmes teljesítés, hibásnak kell tekintenünk a szolgáltatás minőségi és mennyiségi hibás teljesítését is, de ide értendő az is, amikor a teljesítési kötelezettséget kísérő mellékkötelmeket szegi meg az egyik fél, például a tájékoztatási, okirat-szolgáltatási vagy akadályközlési kötelezettséget (közbenső szerződés-szegés).

Mindemellett a szerződés-szegés eseteit teljeskörűen nem lehet lefedni. Példának okáért a jogosult késedelem is szerződés-szegés, de azt nem soroljuk a hibás teljesítés fogalmköré alá, elsősorban azért, mert a hibás teljesítés során a szolgáltatás nyújtására köteles személyre koncentrálnak a polgári jog. Nem használjuk a hibás

¹⁴ Nyéki Renáta: A kötbér mérséklése a régi és a hatályos Ptk. alapján. *Gazdaság és Jog*, 2021/9., 13-17. o.

¹⁵ NYERGES József: Szerződést biztosító mellékkötelezettségek az új Polgári Törvénykönyvben. *Közjegyzők Közlönye*, 2014/5., 5-27. o.

¹⁶ Nyéki Renáta: A kötbér mérséklése a régi és a hatályos Ptk. alapján. *Gazdaság és Jog*, 2021/9., 13-17. o.

teljesítést továbbá a szolgáltatás végleges nem teljesítésére, a teljesítés lehetetlenné válására sem.¹⁷

Így jutunk közelebb a hibás teljesítés szűkebb, de még így is sokrétű fogalmához. A Ptk. a Kötelmi jogi Könyvben a hibás teljesítés szűkebb tartalmát határozza meg, amikor a XXIV. fejezetben Az általános szabályok után a kellékszavatosság, a termékszavatosság, a jótállás, a hibás teljesítés miatti kártérítés, a jogszavatosság intézményével foglalkozik, a sort a hibás teljesítés különös szabályaival zárva.

A Ptk. 6:157. § és a 6:158. § szabályai a hibás teljesítésre vonatkozó általános törvényi rendelkezések. Ez azt jelenti, hogy mindazon helyzetre, melyet a szerződésszegésen belül a hibás teljesítés esetkörébe vonunk, alkalmazni kell őket.

A hibás teljesítésre vonatkozó különös szabályok tekintetében pedig kiemelendő, hogy ha nem is kimerítően, de a legkardinalisabb sajátosságokra tekintettel, a Ptk. 6:177. § külön kitér a hibás teljesítés szabályainak az eredmény létrehozására irányuló szerződések körében előforduló speciális eseteire, míg a Ptk. 6:178. § a használati (hasznosításra irányuló) szerződéses kötelek hibás teljesítésére vonatkozó lényeges különbségekre mutat rá, már ami a főszabálytól való eltérést illeti.¹⁸

Alapvető összefüggések

Ezen cím bemutatja, hogy szerződésszegés esetén a kötbér érvényesítésének hiánya miként áll összefüggésben és hat ki a közpénzekkel való felelős gazdálkodás elvének érvényesítésére, illetve miként valósítja meg ennek megsértését. Szerződésszegés esetén a kötbér érvényesítése nem mérlegelés kérdése, hanem a fenti alapelv betartása érdekében köteleessége az ajánlatkérőnek, a jogszabályi feltételek fennállása esetén.

Szintén be kívánom mutatni, hogy hogyan áll összefüggésben a szerződés módosítása, illetve annak semmissége a kötbér érvényesítésének elkerülése érdekében tett lépésekkel.

A hatékony és felelős gazdálkodás elvének követelményrendszerét az Alaptörvény 38. cikk (1) bekezdés alapján sarkalatos törvény határozza meg. Több jogsza-

bály is visszahivatkozik erre a bekezdésre, azonban az alapvetően a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény (továbbiakban: Nvtv.) fejt ki teljeskörűen, miszerint '[a]z Országgyűlés a nemzeti vagyonnak a közérdek és a közösségi szükségletek céljára történő hasznosítása, a természeti erőforrások megóvása, a nemzeti értékek megőrzése és védelme, és a jövő nemzedékek szükségleteinek biztosítása szándékával, a nemzeti vagyonnal való átlátható és felelős gazdálkodás követelményeinek hosszú távú meghatározása érdekében az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény 38. cikk (1) és (2) bekezdése alapján a következő törvényt alkotja:'. A törvény amellel, hogy felvonultatja a nemzeti vagyont jelentő javakat, az állam és a helyi önkormányzat számára kötelezettségeket ír elő a hatékony és felelős gazdálkodás elvének betartása érdekében, melyet a III. fejezet „A nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodás” részletez.

A Kbt. szintén tartalmazza az Alaptörvényben megfogalmazott értékeket. A felelősség egyrészt eljárásrendi alapelveként jelenik meg, ahogy a Kbt. 2. § (4) bekezdésében olvashatjuk, [a]z ajánlatkérőnek a közpénzek felhasználásakor a hatékony és felelős gazdálkodás elvét szem előtt tartva kell eljárnia. Másrészt a beszerzési folyamat lezárását követő lépésekre, vagyis a szerződés teljesítésének időszakára is kiterjedően van jelen, mint azt a Kbt. Ötödik Rész 'A közpénzekkel való felelős gazdálkodás elvének érvényesítése a szerződés teljesítése során' alfejezet rendelkezései is megerősítik.

Az Alaptörvény értékrendje a Közbeszerzési Hatóság (a továbbiakban: Hatóság) feladatkörére is hatással van. A Kbt. 187. § (1) bekezdés alapján a Hatóság feladata, hogy a közérdeket, az ajánlatkérők és az ajánlattevők érdekeit figyelembe véve, hatékonyan közreműködjön a közbeszerzési politika alakításában, a jogszerű közbeszerzési magatartások kialakításában és elterjesztésében, elősegítve a közpénzek nyilvános és átlátható módon történő elköltését. Ugyanakkor a Hatóság Kbt. 187. § (4) bekezdés szerinti éves beszámolási kötelezettsége egyfajta visszacsatolást is biztosít a jogalkotónak a hatékony és felelős gazdálkodás elvének érvényesítéséről a közbeszerzés területén.

¹⁷ Leszkoven László (2019): Szerződésszegés a polgári jogban. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft.

<https://doi.org/10.55413/9789632958668> Letöltve: https://mersz.hu/dokumentum/YOV1742_141/#YOV1742_139_p2.

¹⁸ Leszkoven László (2019): Szerződésszegés a polgári jogban. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft.

<https://doi.org/10.55413/9789632958668> Letöltve: https://mersz.hu/dokumentum/YOV1742_144/#YOV1742_142_p2.

A Kbt. tehát fenti alapelv érvényesülését a szerződés teljesítése során alkalmazandó rendelkezések előírásával erősíti meg. Az ajánlatkérő ennek megfelelően köteles ellenőrizni és dokumentálni mindannak az érvényesülését, melyet a közbeszerzési dokumentációban előírt. Legyenek azok akár az értékelési szempontok, akár a szerződéses feltételek, melyek megvalósulását köteles ellenőrizni, illetve nem szerződésszerű teljesítés esetén ezt a tényét és a szerződésszegéssel kapcsolatos igények érvényesítését rögzíteni. Ennek körében mind az ellenőrzés, mind a dokumentálás – szintén alapvető elvárás-ként – kiemelkedően fontos. A közbeszerzési dokumentáció tartalmára vonatkozóan a Kbt. kógens szabályokat tartalmaz annak érdekében, hogy a közpénzek felhasználása során ezen alapvető szempontokat megfelelően érvényre tudja juttatni. Ennek megfelelően állít fel szigorú szabályokat a beszerzési eljárás alapjait meghatározó műszaki leírás tartalmára, az alkalmassági feltételek, értékelés szempontjainak és módszerének megválasztására és magára az eljárás egyes eljárási cselekményeire vonatkozóan. Amennyiben ezek teljesítés során történő ellenőrzése, értékelése, az esetleges hiányok rögzítése, a jogkövetkezmények alkalmazása hiányzik, pontosan azon alapelvből építkező előírások érvényesítése nem történik meg, melyek az egész közbeszerzési rendszert, mint a Ptk-ban meghatározott szerződéses szabadságot meghatározott feltételek szerint korlátozó jogi normák összességét alkotják. Esetleges szerződésszegés során, az ebből adódó igények érvényesítése adja a gondolkodásmódot, mely szerint az ezen esetre kilátásba helyezett joghátrányt nem csak előírni, érvényesíteni is szükséges. Ellenkező esetben a közpénzek nyertes ajánlattevők, vagyis a gazdasági szereplők érdekeinek mentén történő felhasználása valósul meg, melynek gyakorlati megnyilvánulása adott esetben a vártnál rosszabb minőségű szolgáltatás vagy termék nyújtása, illetve eredmény előállítás, hiányos, hibás teljesítések sora lesz.

A Kbt. 142. § (2) bekezdése meg is határozza azokat az eseteket, melyek a 2. § (1)-(4) bekezdésében foglalt alapelvek megsértését valósítják meg. Ennek során el is jutunk ahhoz az esethez, melyben a szerződésszegés eredményeként a teljesítés a szerződés tartalmától olyan mértékben tér el, amely szerződésmódosításként lényeges módosításnak minősülne. Hiszen ezen esetekben, amennyiben ajánlatkérő olyan teljesítést fogad el, mely nem a szerződésnek megfelelő, ajánlatkérő és nyertes

ajánlattevő a nem szerződésszerű teljesítéssel és annak elfogadásával (a teljesítés igazolásával) a szerződés módosítását hajtják végre a szerződés módosítására vonatkozó kógens szabályok betartása nélkül. Alábbiak szempontjából központi jelentőséggel bíró mellékkötelezettség – mint a szerződésszegés jogkövetkezménye – érvényesítésének jelentősége kiemelésre is kerül a Kbt. 142. § (3) bekezdése által, mely kötelező érvénnyel mondja ki, hogy semmis a szerződés módosítása, ha arra irányul, hogy a nyertes ajánlattevőt mentesítse az olyan szerződésszegés és jogkövetkezményei alkalmazása alól, amelyért felelős, úgyszintén amely arra irányul, hogy ajánlatkérő átvállaljon a nyertes ajánlattevőt terhelő többletmunkaköltségeket. Gyakorlati szempontból, fenti esetünkben, amennyiben a késedelmes, illetve hibás teljesítés, avagy szélsőséges esetben nemteljesülés esetén a szerződésszegés esetére előírt kötbér, de bármely más szerződést biztosító mellékkötelezettség érvényesítése nem történik meg, a szerződés egy olyan tartalmú módosítását idézik elő a felek, mely által a nyertes ajánlattevőként szerződő fél szerződésszegésének jogkövetkezményét vállalja át ajánlatkérő a közpénz hatékony felhasználásának kárára.

Fentiek vizsgálatára és ellenőrzésére jogosítja fel a jogalkalmazó a Hatóságot, majd rajta keresztül eljárás kezdeményezése esetén a Közbeszerzési Döntőbizottságot (a továbbiakban: Döntőbizottság), illetve a bíróságot, a szerződések módosítása és teljesítése tekintetében. Ugyanakkor, szintén fentiek teljesülése érdekében, előírja ajánlatkérő számára, hogy köteles ezen szerződésszegő eseteket és azok jogkövetkezményeit bejelenteni a Közbeszerzési Hatóság számára.

Mit veszélyeztet a nem megfelelő kötbérezés?

Mi lesz annak a további következménye, ha fentiekben bemutatott esetekben ajánlatkérő nem érvényesíti a szerződésszegés esetére előírt mellékkötelezettségeket, köztük a jelen tanulmány fókuszában álló kötbért, mint jogintézményt?

Fentiekén túl, miszerint közvetlen kihatása van a közpénzek hatékony és felelős vagy éppen ellenkezőleg, a közpénzek kárára történő felelőtlen felhasználására vonatkozóan, hosszú távon kihathat ez a folyamat a későbbi beszerzési eljárások és szerződéses kapcsolatok eredményeire.

Mint fentebb is részletezésre került, ezen esetekben nem az ajánlatkérő érdekei, sokkal inkább a nyertes ajánlat-

tevéként szerződő félként fellépő gazdasági szereplő érdeke az, amely érvényesülni fog. Adott esetben – hasonlatosan akár a magánjogi kapcsolatokhoz – a gazdasági szereplő teherbírását vagy teljesítési szándékát meghaladóan nyújt be ajánlatot és kerül nyertes ajánlattevői pozícióba, majd függetlenül attól, hogy akár alvállalkozókon keresztül a Kbt. előírásainak megfelelően, szabályszerű megoldásra találna, ez nem feltétlenül áll szándákában.

Több esetben tapasztalunk olyan partneri kapcsolatokat, melyekben többszöri szerződéses kapcsolat is tetten érhető, vagyis több közbeszerzési eljárás eredményeként is ugyanazon gazdasági szereplő kerül ki nyertes ajánlattevőként az eljárásból. Ilyen esetekben előfordulhat az, hogy a korábbi jó viszonyra tekintettel, vagy akár a későbbi jó partneri kapcsolat reményében, elfedésre kerülnek olyan teljesítést érintő hibák vagy hiányosságok, melyekhez már jogkövetkezmények érvényesítési igénye kapcsolódna. De nem szükséges ilyen messzire mennünk, előfordulhat ez olyan esetben is, amelyben ajánlatkérő a szerződésszegésből adódó többlet dokumentálási teher elkerülése érdekében, álláspontja szerint nem lényegesnek minősülő hiányokból, hibákból adódó szerződésszegés esetén tekint el az azokból eredő igények érvényesítésétől. Ezen esetek sora vezethet oda, hogy adott esetben a kötbér, mint jogintézmény, de bármely más, szerződést biztosító mellékkötelezettség nem látja el funkcióját, hiszen nem ösztökéli arra a nyertes ajánlattevőt, hogy feltétlenül és maradéktalanul a szerződésnek megfelelően teljesítsen. Történhet ez pedig azért, mert nincs az a visszatartó erő, mely által a kötelezett hátrányt szenvedne egy nem szerződésszerű teljesítés esetén, nem éri olyan anyagi hátrány, amely elkerülése érdekében a szerződésszegés jogkövetkezményeinek elkerülése volna a célja. Így nem érvényesül a kötbér prevenciók célja mellett annak reparációs célja sem, hiszen a bekövetkezett szerződésszegést sem kíséri a kilátásba helyezett joghátrány érvényesítése.

Ennek pedig következményeként hosszú távon és végső soron szintén a közpénzek hatékony és felelős felhasználásán esik csorba, hiszen a gazdasági szereplők érdekeinek mentén történő megvalósítás – természetesen jelen esetben a nem feltétlenül jogkövető magatartást tanúsítók körében – nem feltétlenül történik azonos érdekek mentén.

Annak megvizsgálása, hogy mely ajánlatkérői eszközök és magatartások vezethetnek oda, hogy a szerződésszegések jogkövetkezményei adott esetben elfedésre kerülhessenek, jelen cikk második részében kerülnek megvizsgálásra, részben ajánlatkérők körében tett anonim interjú keretében.

Itt szükséges megjegyezni továbbá, hogy ezen eszközök szerencsére nem egyeznek minden ajánlattevői magatartással, a hatékony és felelős gazdálkodás megvalósításának attitűdje tapasztalható az esetek hosszú sorában.

A kötbér alkalmazása a keretmegállapodásos eljárás, mint sajátos beszerzési módszer körében

Jelen cím – a bevezetésben megfogalmazott célnak megfelelően – a kormányzati informatikai beszerzések központosított közbeszerzési rendszere keretében megkötött keretmegállapodások alkalmazása során, az elmúlt években tapasztalt értelmezési és szabályozási eltérésekkel, ezen belül kifejezetten a hibás teljesítési kötbér alkalmazásának kérdéseivel foglalkozik, mely központi eleme a tanulmány megírásának és gondolatmenetének.

Hibás teljesítési kötbér alkalmazásának kérdései a keretmegállapodásokban

Alábbiakban kísérlem meg bemutatni az elmúlt években tapasztalt szabályozással összefüggő kérdéseket, melyek a kormányzati informatikai beszerzések központosított közbeszerzési rendszere keretében megkötött keretmegállapodások tekintetében merülnek fel, bemutatva annak aggályosnak tekinthető formáját a polgári jogi szabályozással összefüggésben.

Az elmúlt években tapasztaltak szerint a legtöbb, a kormányzati informatikai beszerzések központosított közbeszerzési rendszere keretében megkötött keretmegállapodás az alábbiak szerint kezelte a hibás teljesítési kötbér, mint szerződést biztosító mellékkötelezettség szerződésben történő alkalmazására vonatkozó szabályokat.

A keretmegállapodás rendelkezései szerint a hibás teljesítési kötbér mértéke: a hibás teljesítés 1-10. napja alatt napi 0,5%, a 11. napjától napi 1%, a hibás teljesítési kötbér maximális mértéke 20 %.

Ezen keretmegállapodások többsége emellett kimondta, hogy a „Szolgáltató és az Érintett Szervezet a javasolt

kötbérmértéktől jelen keretmegállapodás alapján a verseny újranyitása során nem térhetnek el.”

Fenti előírás problematikája álláspontom szerint abban rejlik, miszerint a Ptk. 6:187. § (2) bekezdése viszont kimondja, hogy a jogosult a hibás teljesítés miatti kötbér mellett nem érvényesíthet szavatossági igényt.

Továbbá a 6:159. § (2) bekezdése szerint kellékszavatossági igénye alapján a jogosult választása szerint [] kijavítást vagy kicserélést igényelhet.

Meglátásom szerint a fent hivatkozott Ptk. rendelkezés értelmében, hibás teljesítés esetén, amennyiben szavatossági igény érvényesítéseként az ajánlatkérő a hiba kijavítását kéri, abban az esetben, ha a kijavítás megtörténik, kötbért a hibás teljesítés miatt alapvetően nem érvényesíthet. Így ha a kijavítás idejére hibás teljesítési kötbér fizetésére kötelezzük a szolgáltatót, kérdéses, hogy megfelelünk-e a Ptk. fenti rendelkezéseinek, miszerint kötbér és szavatossági igény egyszerre nem érvényesíthető. A Ptk. előírásainak megfelelően hibás teljesítés miatti kötbért az ajánlatkérő akkor érvényesíthet, ha a hiba kijavítása nem történik meg.

Fentiekkel összefüggésben szeretnék azonban bemutatni egy releváns kúriai ítéletet,¹⁹ amely a hibás teljesítés esetében alkalmazott napi kötbér mérték alkalmazásáról szól és egy esetben alkalmazhatónak látja azt.

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás szerint felperesi jogelőd, mint vállalkozó és az alperes, mint megrendelő között vállalkozási szerződés jött létre adott épület teljes kivitelezésére. A szerződés szerint a felperesi jogelőd a teljesítési határidő - terhére felróható ok miatti - késedelmes vagy hibás teljesítése esetén kötbért volt köteles fizetni, amelynek mértéke mindkét esetben külön-külön 400.000 forint/nap volt.

A felperes a munkát a szerződésben megjelölt teljesítési határidő utolsó napján készre jelentette, az átadásvételi eljárás hat nappal később lezárult.

A teljesítésigazolás szerint a felperesi jogelőd mennyiségi, minőségi levonásokkal, valamint késedelmi kötbérral csökkentett összegű végszámla benyújtására volt jogosult. A felek között a kötbérköveteléssel összefüggésben vita alakult ki.

Alperes felperes keresetében meghatározott követeléssel szemben késedelmi és hibás teljesítés miatti kötbér jogcímén beszámítási kifogást terjesztett elő.

A Kúria megállapítása szerint a hibás teljesítés tényét a jogosultnak kell bizonyítania, ugyanakkor - kötbér fizetési kötelezettség esetén - a szerződést megszegő felet a kimentés lehetőségére kell figyelmeztetni, és őt kell jogkövetkezményekre utalással e körben a bizonyítékai előterjesztésére felhívni. A kötbér fizetését vállaló kötelezett felróhatóságát ugyanis nem a jogosultnak kell bizonyítania, hanem a kötelezett mentheti ki magát a kötbérfelelősség alól véltensége, vagyis annak bizonyításával, hogy a kötbérral szankcionált szerződészegés elkerülése érdekében úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható [BH 2015.224. Kúria Pfv. V. 20.806/2014/4, Ptk. 246. § (1) bekezdés, 247. § (1) bekezdés].

A Kúria megállapítása szerint továbbá a bírói gyakorlatnak megfelelően jutott az elsőfokú bíróság arra a következtetésre, hogy a szerződésben a hibás teljesítés esetére napi mértékben kikötött kötbér a perbeli javítható hibák esetében csak úgy értelmezhető, hogy arra az időtartamra jár hibás teljesítés miatti kötbér, amíg javítási munkák végzésére került sor (Kúria Pfv. V. 20.682/2015/5).

A javítás 153 napi időtartamát azonban az alperes nem tudta bizonyítani, az elsőfokú ítéletben részletesen kifejtettek szerint összesen 41 nap kötbérterhes időszak volt meg állapítható.

Az elsőfokú bíróság a bírói gyakorlatra is figyelemmel döntött a kötbér mértékének mérsékléséről (Kúria Pfv. V. 20.348/2016/4), különös figyelemmel arra is, hogy hibás teljesítés miatti kötbér esetén nem a napi tétel kikötése számít tipikus kikötésnek. A kötbér indokolt mérséklése és a felek szerződéséhez igazított napi tettel való meghatározása helyes volt [Ptk. 247. § (1) bekezdés].²⁰

Álláspontom szerint - mint ahogyan az korábban kifejtésre is került - további kérdéseket vethet fel a hibás teljesítés esetére napi mértékben kikötött kötbér, még a szerinti értelmezésében is, miszerint az arra az idő-

¹⁹ Pfv.V.20.281/2016/12. számú ítélet.

²⁰ Pfv.V.20.281/2016/12. számú ítélet.

tartamra jár, amíg a javítási munkák végzésére sor kerül. Felmerül a - fentebb már kifejtett - kérdés, hogy ha a kijavítás idejére kötbért számítunk fel, az nem egyezik-e meg a szavatossági igény és a hibás teljesítési kötbér egyidejű alkalmazásával? A hiba kijavítása természetesen magában foglalja a kijavításra történő felszólítás és a kijavítás teljesítése között szükségszerűen eltelő időt. Értelmezhető lehet azonban az a lentebb is taglalt megoldás, miszerint a kijavítás késedelmes teljesítésére érvényesít a jogosult kötbért, azonban ez már a késedelmi kötbér viszonylatában nyerhet értelmet.

Tovább gondolva pedig eljuthatunk odáig, hogy a teljesítés időpontjának tekintetében miként értékeljük azt, ha a hiba kijavítása mégsem történik meg és ezért az ajánlatkérő hibás teljesítési kötbért érvényesít. Ez esetben a teljesítést mégis megtörténtnek tekintjük, mégpedig a hibásan történt teljesítés időpontjában, hiszen ennek hiányában a teljesítés meg nem történtét állapítanánk meg. Így viszont visszajutunk fenti megállapításhoz, miszerint van-e jogalapunk hibás teljesítési kötbért érvényesíteni a hiba kijavításáig, arra az érvelésre felfűzve, miszerint a teljesítés a hiba kijavításáig tulajdonképpen nem - vagy késedelmesen - történik meg.

Hatályos keretmegállapodások felmérése a hibás teljesítési kötbér alkalmazása szempontjából

A kormányzati informatikai jellegű szolgáltatások beszerzésére vonatkozó központosított közbeszerzés keretében megkötött, a tanulmány megszületésekor²¹ hatályos keretmegállapodások felmérése során a keretmegállapodásokat áttekintettem és az alkalmazás szempontjából csoportokba soroltam.

Vegyük legelőször a fent említett megoldást, ami együtt rendeli alkalmazni a kijavítás, mint szavatossági igény érvényesítését és a hibás teljesítés miatti - napi - kötbér alkalmazását, következők szerint. Alábbi előírás található meg a cikk írásakor hatályos 46 keretmegállapodásból 12 keretmegállapodásban: „[A] keretmegállapodás alapján a verseny újranyitása eredményeként megkötött Egyedi Szerződésben, a Szolgáltató köteles késedelmi és hibás teljesítési kötbér, valamint az Érintett Szervezet választása szerint - meghíúsulási kötbér vagy teljesítési biztosíték fizetését vállalni. A kötbér alapja az adott Egyedi Szerződés vonatkozásában a nem teljesítéssel, a késedelmes vagy hibás teljesítéssel érintett (rész)teljesítésre eső nettó ellenszolgáltatás. [] Hibás teljesítési kötbér mértéke: a hibás teljesítés 1-10. napja alatt napi 0,5%, a 11. napjától napi 1%. A hibás teljesítési kötbér maximális mértéke 20%. [] A Ptk. 6:187. § (2) bekezdése alapján a jogosult hibás teljesítés miatti kötbér mellett nem érvényesíthet szavatossági igényt”.²²

²¹ 2025. július.

²² DKM01ITSZE21 Európai uniós forrásból megvalósuló informatikai rendszerek tervezéséhez, megvalósításához és bevezetéséhez kapcsolódó szakértői szolgáltatások nyújtása

DKM01FMNYM23 Új, kis- és közepes teljesítményű nyomtatási eszközök, nyomtatók és szkennerek, valamint nyomtatás és szkennelés menedzsment szoftverek adásvétel, vagy 36, illetőleg 48 havi tartós bérlet keretében történő beszerzése, továbbá TŰSZ a beszerzett eszközökre

DKM02FMNYM23 Új, nagyteljesítményű nyomtatási eszközök, A0 méretű plotterek, valamint nyomtatás és szkennelés menedzsment szoftverek adásvétel, vagy 36, illetőleg 48 havi tartós bérlet keretében történő beszerzése, továbbá TŰSZ a beszerzett eszközökre

DKM01ITMB21 Informatikai rendszerek fejlesztéséhez kapcsolódó minőségbiztosítási szolgáltatások nyújtása

DKM01CTLIC24 Meglévő CT-Eco Integrált Gazdálkodási Rendszer használatához szükséges szolgáltatások és licenck beszerzése

DKM01ITMBE21 Európai uniós forrásból megvalósuló informatikai rendszerek fejlesztéséhez kapcsolódó minőségbiztosítási szolgáltatások nyújtása

DKM01MSEK21 Microsoft szoftvertermékek és megoldások megújítása, bővítése, kiegészítése - Kormányzati licenck

DKM01ITSZ21 Informatikai rendszerek tervezéséhez, megvalósításához és bevezetéséhez kapcsolódó szakértői szolgáltatások nyújtása

DKM01SWFE21 Microsoft .NET keretrendszer alapú és Microsoft Business Intelligence alkalmazás rendszerekre vonatkozó fejlesztési szolgáltatások nyújtása

DKM02SWFE21 Java alapú fejlesztői környezethez vagy Business Intelligence alkalmazás rendszerek fejlesztői környezetéhez kapcsolódó fejlesztési szolgáltatások nyújtása

A DKM01MSEK21 azonosítószámú keretmegállapodás annyiban eltér az ebbe a csoportba tartozó keretmegállapodásoktól, miszerint előírja, a Szállító és az Érintett Szervezet a javasolt Egyedi Szerződéses Kötbérmértéktől a Verseny Újranyitása során eltérhetnek. Ugyanakkor tartalmaz még egy fordulatot, miszerint ennek a fenti, a kijavítás időpontjáig számított napi - hibás teljesítési - kötbérmérték meghatározása mellett - mégis előírják, hogy „a jogosult hibás teljesítés miatti [] kötbér mellett nem érvényesíthet szavatossági igényt”.²³

A soron következő megoldás, miszerint hibás teljesítési kötbér csak abban az esetben érvényesíthető, ha a szavatossági igény érvényesítése nem vezet eredményre, vagyis a két következmény egyszerre nem alkalmazható.

Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy ebbe az esetkörbe sorolja azt is - véleményem szerint helyesen - amikor a jogosult érvényesítene szavatossági igényt, de az nem vezet eredményre, például azért, mert a kitűzött határidő alatt a kijavítás nem történt meg. „[A] hibás teljesítési kötbér maximális mértéke 20%, amennyiben ezen kötbérfajta érvényesítési lehetőségét az Egyedi Szerződésben kikötötték. Amennyiben a jogszerűen támasztott szavatossági igény (pl. kijavítás stb.) érvényesítése bármely okból nem vezet eredményre (pl. a kitűzött határidő eredménytelenül telik el), abban az esetben hibás teljesítési kötbér érvényesíthető. [] Az Érintett Szervezet a [fent] rögzített kötbérmértékektől - kivéve az ott meghatározott kötbérmaximumok mértékét -, és kötbéralapoktól a jelen keretmegállapodás alapján történő verseny újranyitása esetén eltérhet, felté-

ve, hogy az adott, beszerzés tárgya szerinti szolgáltatás természete, a teljesítés körülményei ezt indokolttá teszi. A keretmegállapodásban meghatározott kötbérmértéktől eltérő kötbér mértékek meghatározása során az Érintett Szervezetnek fokozott figyelemmel kell lennie arra, hogy az nem eredményezheti a verseny indokolatlan szűkítését. A Ptk. 6:188. § értelmében a túlzott mértékű kötbér összegét a kötelezett kérelmére a bíróság mérsékelheti. Az eltérő kötbérmértékek és kötbéralapok alkalmazásának további feltétele, hogy a verseny újranyitás közbeszerzési dokumentumainak részletesen tartalmaznia kell a kötbér érvényesítését megalapozó tényeket, a kötbér alapjául szolgáló értéket, valamint a kötbérezéssel érintett szolgáltatások körét”.²⁴

Hibás teljesítés esetén támasztott szavatossági igény esetén annak teljesítéséig késedelmi kötbér érvényesíthető. A késedelem esetére kikötött kötbér megfizetése nem mentesít a teljesítési kötelezettség alól. Amennyiben a jogszerűen támasztott szavatossági igény (pl. kijavítás stb.) érvényesítése bármely okból nem vezet eredményre (pl. a kitűzött határidő eredménytelen eltelte), abban az esetben hibás teljesítési kötbér érvényesíthető. A Ptk. 6:187. § (2) bekezdése alapján a jogosult hibás teljesítés miatti kötbér mellett nem érvényesíthet szavatossági igényt.

Ebbe a körbe tartozó keretmegállapodások a hatályos megállapodások majd egyharmadát teszik ki, a tanulmány írásakor hatályos keretmegállapodások közül 16 keretmegállapodás alkalmazza fentieket, többé kevésbé eltérő megfogalmazással és részletezéssel.²⁵

DKM01SWF21 Microsoft .NET keretrendszer alapú és Microsoft Business Intelligence alkalmazás rendszerekre vonatkozó fejlesztési szolgáltatások nyújtása.

DKM02SWF21 Java alapú fejlesztői környezethez vagy Business Intelligence alkalmazás rendszerek fejlesztői környezetéhez kapcsolódó fejlesztési szolgáltatások és üzemeltetési támogatások nyújtása.

²³ DKM01MSEV21 Microsoft szoftvertermékek és megoldások megújítása, bővítése, kiegészítése - Vállalati licenck.

²⁴ DKM01GEOS21 Térinformatikai szoftverek és kapcsolódó szolgáltatások (GEOS21).

²⁵ DKM01EIDR23 Keretmegállapodás a 301/2018. (XII. 27.) Korm.rendelet szerinti, az EKEIDR irat- és dokumentumkezelő rendszer licencével rendelkező érintett szervezeteknél történő, a rendszer bevezetéséhez szükséges szolgáltatások ellátására

DKM02ILIC23 Meglévő IBM szoftverlicenck megújítása, bővítése, kiegészítése, valamint kapcsolódó terméktámogatási és egyéb szolgáltatások teljesítése - SAAS

DKM01ILIC23 Meglévő IBM szoftverlicenck megújítása, bővítése, kiegészítése, valamint kapcsolódó terméktámogatási és egyéb szolgáltatások teljesítése - On premise

DKM01ISUP22 Meglévő IBM szoftverlicenckekhez kapcsolódó emelt szintű konzultációs és egyes gyártói terméktámogatási szolgáltatások és kapcsolódó szoftverek

DKM01ITBT21 IT biztonságtechnikai termékek és szolgáltatások.

DKM01KGR23 Meglévő „Forrás gazdálkodási rendszer” használatához szükséges szolgáltatások beszerzése

DKM01OSUP21 Meglévő Oracle licenck terméktámogatása

Fenti csoportba tartozó keretmegállapodások előírásaival kapcsolatban kiemelendő, hogy közülük több tartalmazza azt az előírást – alább látható, hogy van olyan keretmegállapodás, amely a hibás teljesítési kötbér tekintetében ezt az egyetlen előírást tartalmazza – miszerint hibás teljesítés esetén támasztott szavatossági igény esetén annak teljesítéséig késedelmi kötbér érvényesíthető. Ezen előírás véleményem szerint – fent említett okokból - kérdéseket vet fel, hiszen gyakorlatilag a Ptk. szabálya miatt a szavatossági igény érvényesítése mellett kiiktatott hibás teljesítési kötbér helyett a késedelmi kötbér intézményét alkalmazza ugyanarra a célra. Ezen szabály alkalmazása továbbá felveti azt a kérdést is, hogy amennyiben álláspontunk szerint hibás teljesítés esetében a teljesítés megtörténik, nem annak hiánya áll fenn, hanem annak hibás, hiányos volta, értékelhető-e akként, hogy késedelmesen teljesít a kötelezett, mely késedelem a késedelmi kötbér érvényesítését megalapozhatja?

Kiemelendő végső soron pedig fenti szabályozási kör tekintetében az a tény, miszerint a hibás teljesítési kötbér mértékének meghatározásakor a megállapodás továbbra is a 'maximális mérték' meghatározást alkalmazza, még mindig a napokra számított kötbér alkalmazására utalhat. Feltehetően tévesen maradt a korábbi szövegkörnyezetből ez a megfogalmazás, ami soron következőként bemutatott, véleményem szerint legmegfe-

lelőbb alkalmazási mód megfogalmazásából ki is derül. Következő csoportot jelenti tehát annak a megoldásnak az alkalmazása, amely fix összegű hibás teljesítési kötbért rendel alkalmazni abban az esetben, ha a szavatossági igény érvényesítése bármilyen okból nem vezet eredményre. Hiszen álláspontom szerint, ha annak mentén gondolkodunk, miszerint nem érvényesíthető hibás teljesítési kötbér szavatossági igény alkalmazása mellett, az a megoldás követendő, miszerint fix összegű kötbér mértéket írunk elő arra az esetre, ha a szavatossági igény érvényesítése nem vezet eredményre. „Hibás teljesítési kötbér mértéke 20%. Hibás teljesítési kötbér csak a verseny újraindítás során köthető ki érvényesen és alkalmazása/érvényesíthetősége feltételként az Érintett Szervezet köteles meghatározni, hogy az Egyedi Szerződés vonatkozásában milyen magatartást tekint/magatartás minősül hibás teljesítésnek, figyelemmel arra, hogy a Ptk. 6:187. § (2) bekezdése alapján a hibás teljesítés miatti kötbér mellett nem érvényesíthető szavatossági igény”.²⁶

A következőkben felsorolt keretmegállapodások mindösszesen a hibás teljesítési kötbér mértékét és a Ptk. által előírt megszorítást tartalmazzák, az alkalmazás módjára vonatkozóan nem tartalmazzák további előírást, azt az egyedi szerződés részletszabályaira bízva. Megjegyzem, hogy ez a leegyszerűsített megoldás az újonnan hatályba lépett keretmegállapodások esetében alkalmazott módszer.

DKM01MLIC23 Meglévő Micro Focus szoftverlicenck megújítása, bővítése, kiegészítése, valamint kapcsolódó terméktámogatási szolgáltatások biztosítása

DKM01HNET21 Homogén hálózati eszközök és kiegészítők beszerzése és kapcsolódó szolgáltatások teljesítése

DKM02HNET21 Inhomogén hálózati eszközök és kiegészítők beszerzése és kapcsolódó szolgáltatások teljesítése

DKM01SLICH23 Meglévő SAP szoftverlicenck megújítása, bővítése, kiegészítése, valamint kapcsolódó terméktámogatási és egyéb szolgáltatások teljesítése

DKM01OSWL23 Nyílt technológiákra épülő licenck - Red Hat Linux és egyéb licenck

DKM03OSWL23 Nyílt technológiákra épülő licenck - Nyílt forrású technológiákhoz tartozó licenck

DKM01ITSZ23 Informatikai rendszerek tervezéséhez, megvalósításához és bevezetéséhez kapcsolódó szakértői szolgáltatások nyújtása

DKM02OSWL23 Nyílt technológiákra épülő licenck - SUSE Linux licenck

²⁶ DKM01SAS24 Meglévő SAS szoftverlicenck megújítása, bővítése, kiegészítése, valamint kapcsolódó terméktámogatási szolgáltatások beszerzésére

DKM01MSLIC23 Microsoft szoftvertermékek és megoldások megújítása, bővítése, kiegészítése – Kormányzati keretrendszer

DKM02MSLIC23 Microsoft szoftvertermékek és megoldások megújítása, bővítése, kiegészítése – Vállalati keretrendszer

DKM01OLIC24 Meglévő Oracle szoftverlicenck bővítése, kiegészítése, valamint kapcsolódó terméktámogatási szolgáltatások biztosítása

DKM01EKSUP24 Meglévő „EKEIDR irat- és dokumentumkezelő rendszer” használatához szükséges szolgáltatások beszerzése

DKM01MTEL23 Android, Kiemelt HW és SW biztonságú Android, Nyomógombos, Víz-, por- és ütésálló (VPÜ) mobiltelefonok

„Hibás teljesítési kötbér mértéke 20%. A Ptk. 6:187. § (2) bekezdése alapján a hibás teljesítés miatti kötbér mellett nem érvényesíthető szavatossági igény”.²⁷

Külön csoportként említhetők a következő keretmegállapodások, melyek a hibás teljesítés vonatkozásában kizárólag az alábbi rendelkezést tartalmazzák.

„Hibás teljesítés vonatkozásában támasztott szavatossági igény esetén annak teljesítéséig késedelmi kötbér érvényesíthető”.²⁸

Jelenleg négy hatályos megállapodás esetében alkalmazott az a megoldás, miszerint „a felek a megállapodás alapján kötött szerződés esetében kizárják a Ptk. 6:187. § (2) bekezdésének alkalmazását, akként, hogy amennyiben a jogszerűen támasztott szavatossági igény (pl. kijavítás stb.) érvényesítése bármely okból nem vezet eredményre (pl. a kitűzött határidő eredménytelen eltelte), abban az esetben szavatossági igény mellett a hibás teljesítési kötbér is érvényesíthető”.²⁹ Vagyis a jogosult érvényesítene szavatossági igényt, de az nem vezet eredményre - például azért, mert a kitűzött határidő alatt a kijavítás nem történt meg - ez esetben érvényesíthető a hibás teljesítési kötbér. Megjegyzem, hogy véleményem szerint ebben az esetben a hibás teljesítési kötbér érvényesítése nem a szavatossági igény mellett történik, hiszen a szavatossági igény érvényesítése nem vezetett eredményre.³⁰

A szolgáltatás speciális jellege miatt az alábbi egyedi alkalmazás is megtalálható a hivatkozott keretmegállapodások esetében, ugyanakkor megjegyzendő, hogy a fent hivatkozott, mobil távközlési szolgáltatások beszerzésére vonatkozó keretmegállapodások szintén a hibajelentések késedelmes teljesítése miatt hibás teljesítési kötbér érvényesítését írják elő. Hibabejelentések késedelmes teljesítése esetén késedelmi kötbér alkalmazását írja elő, hibás teljesítési kötbért megemlíti, de nem szabályozza a mértékét. Ugyanakkor előírja, hogy a Ptk. 6:187. § (2) bekezdése alapján a jogosult hibás teljesítés miatti kötbér mellett nem érvényesíthet szavatossági igényt”.³¹

Hibabejelentések késedelmes teljesítése esetén késedelmi kötbér alkalmazását írja elő, hibás teljesítési kötbér alkalmazására vonatkozóan nem tartalmaz előírást a hivatkozott két keretmegállapodás.³²

Továbbá egy esetben a KM egyáltalán nem rendelkezik kötbér alkalmazásáról.³³

Felmérve tehát a kormányzati informatikai jellegű szolgáltatások beszerzésére vonatkozó, központosított közbeszerzés keretében megkötött, hatályos keretmegállapodásokat, arra az eredményre jutottam, hogy míg korábban szinte kivétel nélküli volt a hibás teljesítési kötbér alkalmazására vonatkozóan a bevezetőben említett szabályok előírása, mára talán ez kezd átalakulni. Nem mondható el azonban, hogy egységes volna a szabályozás e tekintetben, hiszen jelenleg is többféle, egymással nem összhangban álló megoldás használatos.

²⁷ DKM01EVLIC24 Meglévő Eventus szoftverlicenck megújítása, bővítése, kiegészítése, valamint kapcsolódó emelt szintű konzultációs, terméktámogatási szolgáltatások biztosítása

DKM01OSUP24 Meglévő Oracle szoftverek gyártói terméktámogatása

DKM01SAAS24 Központi és kliens rendszer üzemeltetési szolgáltatások.

²⁸ DKM01MSSUP22 Meglévő Microsoft szoftverek támogatása.

²⁹ DKM01SZGRH22 „Homogén” kliens oldali IT eszközök beszerzése.

³⁰ DKM01SZGRH22 „Homogén” kliens oldali IT eszközök beszerzése

DKM01SZGRÁ22 „Általános” kliens oldali IT eszközök beszerzése

DKM02SRVT21 Inhomogén szerverek és tárolók beszerzése

DKM01SRVT21 Homogén szerverek és tárolók beszerzése.

³¹ DKM01FMNY22_FTÜSZ Meglévő nyomtatási előállító eszközökhöz teljes üzemeltetési szolgáltatás - ellátásfolyamatosság garantálása érdekében TÜSZ szolgáltatás biztosítás legfeljebb 1 év időtartamra.

³² DKM01FMNYT24 Meglévő nyomtatási előállító eszközökhöz és önálló nyomtatókhoz teljes üzemeltetési szolgáltatás biztosítása: Xerox, Hewlett-Packard/Samsung, Canon, Konica-Minolta, Ricoh.

DKM02FMNYT24 Meglévő nyomtatási előállító eszközökhöz és önálló nyomtatókhoz teljes üzemeltetési szolgáltatás biztosítása: Epson, Develop, Danka, Kyocera, Sharp, Toshiba, Lexmark, Brother, OKI

³³ DKM02MTEL23 iOS-t gyárilag futtatni képes mobiltelefonok.